

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 16
güz 2026

belirsizlik

6 Aylık • Akademik E-Dergi
e-ISSN: 2757-7430

Yayımcı ve Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Felsefe Alan Editörleri
İrem BAYRAKTAR
Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

**Mimarlık ve Sanat Tarihi Alan
Editörü**
Hande Beril KÜÇÜKLER

Dil ve Çeviri Editörleri
Dilan BOZKURT
Tuğba PEKPAY

Yayın Kurulu Üyeleri
Buse GÜRELİ
Elif ÖZMEN KAYA

Mizanpaj
Hande Beril KÜÇÜKLER

Yazışma Adresi
iletisim@noktasizdergi.com

[@](#) [X](#) [v](#) [f](#) [s](#) /noktasizdergi
[globe](#) www.noktasizdergi.com

Belirsizlik.

Belirsizlik, insan deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bilgi, eylem ve toplumsal düzen sürekli olarak belirsizlik karşısında sınanır. Felsefe tarihi, belirsizliği yönetme çabalarının izini taşır. Bir tarih anlatısı olarak "mitostan logosa geçiş", belirsizliğin giderilmeye çalışıldığı bir evren tasavvuruna da işaret eder. Platon'un idealar kuramından Descartes'ın kesinlik arayışına, modern bilimin yöntemsel iddialarından çağdaş epistemolojinin olasılık ve görelilik vurgularına kadar felsefe tarihi, "belirsizlik" kavramı ışığında ele alınabilir.

Toplumsal bağlamda belirsizlik, modernitenin ayırt edici unsurlarından biridir. Ulrich Beck'in "risk toplumu" kuramı, modern toplumlarda güvenlik ve öngörülebilirlik beklentisinin risklerin ve belirsizliklerin artışıyla koşut olarak geliştiğini gösterir. İklim krizleri, teknolojik dönüşümler, ekonomik dalgalanmalar ve politik istikrarsızlıklar, "hakikat ötesi" kavramıyla anılan günümüzün kolektif belirsizlik deneyimini derinleştirmektedir.

Noktasız Dergi, on altıncı sayısında "belirsizlik" temasını tartışmaya açıyor. İnsan psikolojisinde belirsizlikle baş etme stratejileri nelerdir? Belirsizlik, bireysel varoluşu ve ahlaki eylemi nasıl etkiler? Belirsizlik, sanatta hangi estetik biçimler aracılığıyla ifade edilir? Dijital çağda algoritmalar, yapay zekâ ve büyük veri, belirsizlikle nasıl bir ilişki kuruyor?

Noktasız Dergi; aşağıdaki dizin, veritabanı ve kataloglara dahil edilmiştir:

- Academic Resource Index • Directory of Academic and Scientific Journals • Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)
- EuroPub: Academic Resource Index • idealonline • The Online Journal Platform and Indexing Association (OJOP) • Hochschulbibliothekszentrum des Landes Nordrhein-Westfalen (hbz) • Système Universitaire de Documentation (SUDOC) • Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT)

icindekiler

■ MAKALELER

01

**İSTATİSTİKSEL KESİNLİĞİN TIRANLIĞI: HOMO FABER'DEN
DİJİTAL ALGORİTMALARA MUSİLCİ BİR BELİRSİZLİK
SAVUNUSU**

Dilara ALTUN

■ DÜŞÜNCE YAZILARI

13

**HEIDEGGER'DEN CAMUS'YA; CAMUS'DEN MARCUSE'YE
İNSANDAKİ BELİRSİZLİK SANCILARI**

Ahmet DOĞU

19

**BELİRSİZLİĞİN HUZURSUZLUĞU VE UMUDUN
YANSIMASI**

Almira CAMGÖZLÜ

23

**BİLİNMEYENİ AÇIKLAMA ÇABASI: ANTİK YUNAN DÖNEMİ
MİTOLOJİ ANLAYIŞI VE İLKÇAĞ FİLOZOFLARINDA TANRI-
EVREN DÜŞÜNCELERİ**

Elif ÖZMEN KAYA

29

**KESİNLİK HAPİSHANESİNDEN FİRAR: BİR ÖZGÜRLÜK
ALANI OLARAK BELİRSİZLİK**

Ramazan AKYILDIZ

35

**BELİRSİZLİĞİN POETİKASI: KESİNSİZLİĞİ KUCAKLAYAN
BİR VAROLUŞ TASLAĞI**

Seyit Berker AYDOĞAN

RÖPORTAJ ■

**POLİTİK BELİRSİZLİĞİN KIYISINDA:
BENJAMİN ARDİTİ İLE RÖPORTAJ**

Prof. Dr. Benjamin ARDİTİ ile Röportaj
Röportör: Gülsün ŞEN

39

DOSYA DIŞI

MAKALELER ■

**BİLGİNİN KAYNAĞI ÜZERİNE: GEORGES POLITZER'İN
MATERYALİZMİNE KARŞI İDEALİST BİR SAVUNMA**

Zeynep ORHAN

43

ÇEVİRİ ■

SOSYAL EPİSTEMOLOJİ

Alvin I. GOLDMAN
Çeviri: İrem BAYRAKTAR

53

DÜŞÜNCE YAZILARI ■

**DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM FARK-INDALIĞI /
ANALİZDEN SENTEZE**

Prof. Dr. Aytül Ayşe CENGİZ

63

**WEHRMACHT - SS AHLAKİ İKİLEMİ: SAVAŞ
SUÇLARI VE NAZİ ALMANYASI**

M. Refik PEKPAY

67

Röportaj

Politik Belirsizliğin Kıyısında: Benjamin Arditi İle Röportaj

Prof. Dr. Benjamin ARDITI ile Röportaj

Röportör: Gülsün ŞEN

Politik felsefe kuramcısı Prof. Dr. Benjamin Arditi ile gerçekleştirilen bu röportaj, popülizm ve modern liberal demokrasi tartışmaları üzerine odaklanmaktadır. Arditi, popülizm tartışmalarıyla birlikte, politik felsefeye Carl Schmitt, Louis Althusser, Jacques Rancière üzerine yazdığı *The Book of Others* adlı çalışmasıyla esaslı katkılar sunmaktadır. Çalışma sürecindeki nezaketi ve düşünsel derinliğiyle bu röportajın oluşmasına katkı sağlayan Sayın Arditi'ye içtenlikle teşekkür ederiz.

1- Popülizmin işlevini yitirdiğinden ve aynı zamanda popülizmin istenildiğinde herkes için kullanılan bir etiket olduğunda bahsediyorsunuz. Peki bu kavramı literatürden çıkardığımızda, bir belirsizlik oluşur mu? Ek olarak, aynı makalenizde, popülizmle karşılaştığımızda 'otopilota' geçtiğimizi söylüyorsunuz. Sizce bu 'otopilot' yönelimi bir kestirip atma mı, yoksa söz konusu belirsizlikten bir kaçış mı?

Atıfta bulunduğunuz makale, 2025 yılında yayımlanan ve şimdiye dek popülizm hakkında yanlış araştırma sorusunu sorduğumuzu savunduğum bir kitaba dayanıyor. Biz, "Popülizm

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.18965703

nedir?” diye sorduk; bu görünüşte mantıklı bir soru olsa da bu olgunun varlığını varsayıyordu. Bu varsayım yerleştikten sonra görev, tanımını iyileştirmeye dönüştü: anlamını açıklığa kavuşturmak, ulusal ve zamansal varyasyonlarını izlemek veya sol-sağ ideolojik spektrumunu boyunca örnekleri konumlandırmak.

Bu bir hataydı. Biz, bunun yerine farklı bir soruyla başlamalıydık: “Popülizm diye bir şey var mı?” Bu alternatif başlangıç noktasının avantajı, popülizm diye bir şeyin olası varlığını inkâr etmesi değil, bu varlığı sorgusuz sualsiz kabul etmeyi reddetmesidir.

Bu sorgulamayı yürütmek adına üç provokasyon ve 5 ½ öneri ortaya koydum. Bu provokasyonları –‘popülizm’ kelimesini terk etmek, onu açıkça bir hakaret gibi kullanmak veya artık işlevi kalmamış tarihsel bir olgu olarak ele almak– popülizm çalışmalarındaki konfor alanını sarmaya yönelik ilk adımlar olarak kurguladım. Kullandığım metafor, sadece nasıl tepki göstereceklerini gözlemek amacıyla, popülizm tartışan akademisyenlerle dolu bir odaya sembolik bir el bombası atmaktı.

“Popülizm” terimini tedavülden kaldırmak bu provokasyonların ilkiydi; bu, belirsizliği azaltma girişiminden ziyade, kavramın artık bir ‘savaş yorgunluğu’ yaşadığının ve bir kenara bırakılmasının daha iyi olacağına bir kabulüydü. Eğer bu terim böylesine geniş bir anlam yelpazesi biriktirdiyse ve yarım asrı aşkın araştırmalar, rakip teoriler arasında asgari bir ortak payda işlevi görebilecek kapsayıcı bir tanım üretmeyi başaramadıysa, neden onu sadece terk etmiyoruz?

Genel olarak ifade etmek gerekirse, Donald Trump’ın ikinci başkanlık dönemi boyunca ‘halk’ adına gerçekleştirdiği sağcı otoriter güç konsolidasyonunu ya da Venezuela’da yakın zamana kadar Nicholas Maduro tarafından yönetilen ve kendilerini sosyalist olarak tanımlayan hükümetlerin benzer otoriter uygulamalarını tarif etmek için,

‘popülizm’ terimini kullanmanın nasıl bir analitik değer sağladığını göremiyorum. Bu rejimleri “otoriter” olarak etiketlemek, yürüttükleri politika türü hakkında zaten açık ve makul bir açıklama sunmaktadır.

Onları kutuplaştırıcı söylemleri, “halka” çağrılarını veya elitleri kınamaları temelinde “popülist” olarak nitelendirmek, bu hükümetleri ya da izledikleri politikaları anlamamıza pek bir şey katmaz. Nihayetinde, bu tür özellikler sadece bu tür vakalara özgü değildir; bunlar aynı zamanda birçok özgürlükçü politik biçiminde de mevcuttur. Sonuç olarak terim, aydınlattığından daha fazlasını karartma riski taşıyor. Bu kelimenin dikkatli bir şekilde düşünülmüş analitik bir kategori olmaktan ziyade, çoğu zaman nerdeyse refleks gibi ‘otopilotta’ kullanıldığını söylerken kastettiğim tam olarak buydu.

2- Aynı makalenizde, Ruth Wodak’ı bize hatırlatarak ‘utanmazlığın normalleşmesinden’ bahsediyorsunuz. Bu bağlamda, ‘reality TV showlarına’ dönen politik tartışmaların, liberal demokrasi ile bağından bahsetmek mümkün mü? Bu durumu sadece bir üslup sorunu olarak mı görmeliyiz, yoksa bu ‘sahneleme’ biçimi, liberal demokrasinin temel taşları olduğu söylenen rasyonel tartışma, hesap verebilirlik gibi normatif değerlerin yapısal bir çöküşüne mi işaret ediyor? Politikanın bir performans indirgenmesi, liberal demokrasinin mekanizmalarını işlevsiz kılan bir durum mu doğuruyor?

Liberal demokrasi, tarihinin büyük bir bölümünde işlevsiz olmuştur. On yıllarca kadınların ve işçilerin sistematik olarak dışlanmasıyla birlikte var olmuş ve rasyonel tartışma ve politik hesap verilebilirlik vaadi, gerçek performanslarıyla nadiren örtüşmüştür. Aynı durum, liberal temelli kurallara dayalı uluslararası düzen için de söylenebilir. Kanada Başbakanı Mark Carney, 2026 Davos

Dünya Ekonomik Forumu'ndaki konuşmasında bunu açıkça kabul etti. Mevcut düzenin tartışmalı temeller üzerine kurulu olduğunu, çünkü “en güçlülerin işlerine geldiğinde kendilerini muaf tutacağını” ve “uluslararası hukukun, sanığın veya mağdurun kimliğine bağlı olarak değişen bir titizlikle uygulandığını” gözlemledi. Sözlerini açıkça ve doğrudan bitirdi: “Eski düzenin geri gelmeyeceğini biliyoruz. Bunun için yas tutmamalıyız. Nostalji bir strateji değildir.”

Benzer şekilde Wodak, özellikle de Donald Trump gibi politikacıların rakiplerine hitap etme biçimini düşündüğümüzde, kamusal söylemin giderek bir reality showlarına benzediğini gözlemlemesinde oldukça haklıdır. Ancak bu gelişmenin kökenleri konusunda biraz samimiyetsiz. Carney'nin Davos'taki açıklamalarını yeniden ifade edecek olursak, Habermasçı eleştirel-rasyonel tartışma modelinin dayandığı ön kabullerin, eğer varsa bile, kamusal alanda eşit olmayan bir şekilde uygulandığını uzun zamandır biliyorduk. Bugün tanık olduğumuz şey ani bir kopuştan ziyade, söz konusu ön kabullerin artık ciddiye alınmadığının açık bir şekilde kabul edilmesidir. Wodak'ın utanç-sonrası (post-shame) politik durum olarak tanımladığı şey budur; liberal demokrasilerde utanmazlığın normalleştiği bir an.

Ancak ben bu gelişmeyi popülizme bağlamazdım. Bu durumun, Viktor Orbán'ın Macaristan'da açıkça savunduğu model gibi, liberal olmayan devletlerin yükselişinden kaynaklandığı da aynı derecede makul bir biçimde savunulabilir.

3- Önceki soruyla bağlantılı olarak, popülizmin bir tür depolitizasyon sürecinin 'aracı' olduğundan bahsedebilir miyiz?

Bu, depolitizasyondan neyin kastedildiğine bağlıdır. Eğer Carl Schmitt gibi, politik olanı bir grubun dost ve düşman arasında ayırım yapabilme kapasitesi olarak tanımlayan düşünürleri takip

edersek, o zaman depolitizasyon diye bir şey yoktur: Çatışma, politik olanın kurucu yapısını oluşturur.

Ancak, eğer depolitizasyon ile kastedilen şey; suçla mücadelede kararlı adımlar atmayı, göçü azaltmayı veya geleneksel aile değerlerini savunmayı vaat eden –ki bu genellikle adil yargılama ve hoşgörünün pahasına gerçekleşir– güçlü liderlere duyulan artan iştah ise, o zaman tarif edilen olgu farklıdır. Bu durum; cinsel, dini, kültürel ve toplumsal cinsiyet farklılıklarını birer tehdit olarak algılayanların hincını yansıtmaktadır. Bu popülizm değil, tahammülsüzlüktür.

4- Ernesto Laclau popülizmi, politikanın kendisiyle neredeyse eşdeğer olarak görüyordu. Siz ise bu tanımın her şeyi kapsadığı için, aslında hiçbir şeyi açıklamadığını söylüyorsunuz. Bu bağlamda, “ezilenlerin, rakibin ve liderin etrafında toplanmanın popülizm sınırları içerisinde” olduğundan yola çıkarak, bu yöntemin kolektivizmi zedelediğini veya bir ‘temsil krizi’ yarattığını söyleyebilir miyiz?

Laclau'nun popülizm teorisine dair birkaç eleştirim var, ancak bunların merkezi olanı kuramın biçimselliği ile ilgili. Bununla iki şeyi kastediyorum. Birincisi, zaman ve mekân sınırlarını aşabilen, hem sağ ve sol varyantlara eşit şekilde uygulanabilen portatif bir popülizm teorisi inşa etmek için, fiilen mevcut politik deneyimleri es geçme eğilimi söz konusudur. İkincisi, Laclau'nun biçimselliği normatif bir eksiklik yaratmaktadır.

Laclau, Venezuela'da Hugo Chávez ve Arjantin'de Kirchner ailesine sempati duyarken, Fransa'da Marine Le Pen veya İtalya'da Silvio Berlusconi gibi isimlere sempati duymamıştır. Yine de hepsini popülist olarak tanımlamıştır. Ancak Laclau'nun teorik çerçevesi, sol ve sağ popülizmleri değerlendirmek ve birbirlerinden ayırt etmek için içsel bir kriter sunmamaktadır. Eğer popülizm “ezilen

tarafı belirle, rakibini tanımla, bir lider etrafında toplan ve işte popülizmin sınırları içindesiniz” gibi bir sıralama üzerinden tanımlanıyorsa; o halde kuram, politik tezahürleri arasında hüküm vermek için hiçbir kaynak sağlamaz.

Bu bir temsil krizi yaratır mı? Bu, temsil krizinin nasıl anlaşıldığına bağlıdır. Laclau, popülizmin, toplumun bir kesiminin –pleblerin– halkın tamamını temsil ettiğini varsaymasıyla ortaya çıktığını savunur. Bir anlamda bu, liberal demokrasilerdeki politik temsilin temel bir özelliğini yansıtır: geniş bir seçmen kitlesini temsil ettiğini iddia eden kısmı aktörler.

Laclau’nun popülist pleblerin sadece temsil hakkı iddia eden bir kesim değil, aynı zamanda tek meşru halk olduğunu eklemesiyle, zorluk ortaya çıkar. Bu noktada temsil çöker. Nadia Urbina-ti’nin savunduğu gibi, eğer bir kesim “halkın” tek otantik cisimleşmesi olarak kabul edilirse, o halde diğer kesimler örtük olarak gayrimeşru olarak kabul edilir. Bu koşullar altında, temsil çökmeye başlar, çünkü temsilin kendi mantığı, bütünü temsil etmeye yönelik çoklu ve birbiriyle rekabet eden iddiaların bir arada olmasını önkoşul olarak kabul eder.

